

УДК 37.091.3:377:69

ВИМОГИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ ФОРМАЛЬНОЇ, НЕФОРМАЛЬНОЇ ТА ІНФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

Оксана Субіна,

*кандидат педагогічних наук, доцент, старший науковий
співробітник відділу професійно-практичної підготовки*

Інституту професійної освіти НАПН України,

<https://orcid.org/0000-0001-8167-539X>

e-mail: subinaoxana@gmail.com

Анотація. Проведено аналіз законодавчих та нормативних документів, що регламентують організацію освітнього процесу на рівнях професійної та фахової передвищої освіти. Виділено організаційно-правові засади оцінювання якості та визнання результатів формальної, неформальної та інформальної освіти. Наголошено на органічному доповненні й забезпеченні задоволення освітніх потреб громадян країни протягом життя шляхом набуття формальної, неформальної та інформальної освіти як важливих елементів системи безперервної освіти в країні.

Ключові слова: професійна освіта; фахова передвища освіта; оцінювання та визнання результатів академічної успішності; навчання впродовж життя в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти.

REQUIREMENTS FOR ASSESSING THE QUALITY OF RESULTS OF FORMAL, INFORMAL AND INFORMAL EDUCATION OF FUTURE SPECIALISTS IN THE CONSTRUCTION INDUSTRY IN UKRAINE

Oksana Subina,

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor Senior
Researcher, Department of Professional and Practical Training,
of the Institute of Vocational Education of the NAES of Ukraine*

Abstract. An analysis of legislative and regulatory documents regulating the organization of the educational process at the levels of

professional and specialized pre-higher education has been carried out. The organizational and legal principles of assessing the quality and recognizing the results of formal, non-formal and informal education have been highlighted. The emphasis is on organically supplementing and ensuring the satisfaction of the educational needs of citizens of the country throughout their lives through the acquisition of formal, non-formal and informal education as important elements of the system of continuing education in country.

Keywords: vocational education; professional pre-higher education; assessment and recognition of academic achievement; lifelong learning in formal, non-formal and informal education.

У контексті розвитку професійної освіти України в умовах воєнного часу та подолання проблем, пов'язаних з російською агресією, питання якості професійно-практичної підготовки майбутніх спеціалістів і, зокрема фахівців будівельної галузі, набуває особливої значущості. Оцінювання відповідності результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, професійними та/або освітніми стандартами та/або договорами про надання освітніх послуг є невід'ємною складовою освітнього процесу як важливий інструмент визначення якості освіти.

Оцінювання академічної успішності здобувачів освіти має бути системною процедурою визначення їх рівня знань, умінь і навичок, самостійності/автономності, самозарадності, вміння працювати в команді відповідно до цілей та завдань освітньої програми, особистих прагнень і професійного розвитку. Форми, методи та критерії оцінювання результатів професійно-практичної підготовки майбутніх фахівців визначаються особливостями організації професійно-практичної підготовки в закладах професійної та фахової передвищої освіти.

Зважаючи, що першочерговою умовою соціально-економічного прогресу є розвиток трудового потенціалу та людських ресурсів країни, наявна необхідність постійного особистісного та професійного розвитку робітників, які сьогодні оцінюються насамперед не за кількісними, а за якісними характеристиками. Відповідно до державних потреб, освітнім законодавством визначено, що особа реалізує своє право на освіту впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти. Держава визнає ці види освіти, створює умови для

розвитку суб'єктів освітньої діяльності, що надають відповідні освітні послуги, а також заохочує громадян до здобуття освіти всіх зазначених видів. Зокрема, законодавчо закріплено, що результати навчання, здобуті шляхом неформальної та/або інформальної освіти, визнаються в системі формальної освіти в порядку, визначеному законодавством (Закон України «Про освіту», 2017).

Як зазначається в науковій літературі, основною ознакою формальної освіти є її структурований системний характер. За визначенням, наведеним в Законі України «Про освіту», *формальна освіта* являє собою освіту, що «здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою» (Закон України «Про освіту», 2017).

Основними нормативними документами, що визначають вимоги до оцінювання якості професійно-практичної підготовки майбутніх фахівців будівельної галузі в умовах формальної освіти є:

- Закон України «Про освіту» (2017);
- Закон України «Про професійну освіту» (2025);
- Закон України «Про фахову передвищу освіту» (2019);
- Національна рамка кваліфікацій України (Постанова Кабінету Міністрів України № 1341, 2011);
- Державні освітні стандарти з професій будівельної галузі;
- Професійні стандарти за Класифікатором професій;
- Кваліфікаційні характеристики професій працівників з будівельних, монтажних та ремонтно-будівельних робіт;
- Положення про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах (Наказ Міністерства освіти України № 419, 2006);
- Типове положення про організацію освітнього процесу в закладах фахової передвищої освіти (Наказ Міністерства освіти і науки України № 510, 2023а);
- Положення про практичну підготовку здобувачів фахової передвищої освіти (Наказ Міністерства освіти і науки України № 510, 2023b);
- Порядок надання робочих місць для проходження виробничого навчання та практики (Постанова Кабінету Міністрів України № 992, 1999);

– Положення про порядок кваліфікаційної атестації та присвоєння кваліфікації (Наказ Міністерства праці та соціальної політики України та Міністерства освіти України № 201/469, 1998);

– Порядок присвоєння та підтвердження професійних кваліфікацій кваліфікаційними центрами (Постанова Кабінету Міністрів України № 956, 2021);

– Порядок атестації здобувачів ступеня фахової передвищої та вищої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України № 497, 2021).

У закладах професійної освіти для оцінювання результатів професійно-практичної підготовки здобувачів освіти контрольні заходи проводяться під час поточного, тематичного, проміжного і вихідного контролю навчальних досягнень здобувачів освіти, їх кваліфікаційної атестації (Наказ Міністерства освіти України № 419, 2006).

Періодичність і форми проміжного та вихідного контролю у закладах професійної освіти визначаються робочими навчальними планами. Дотримання зазначених у навчальному плані конкретних форм контролю, їх періодичності є обов'язковим.

Державна підсумкова атестація у закладах професійної освіти проводиться із загальноосвітніх предметів у терміни, що передбачені робочими навчальними планами та відповідно до Положення про державну підсумкову атестацію учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти (Наказ Міністерства освіти і науки України № 94, 2008), та Інструкції про переведення та випуск учнів (вихованців) навчальних закладів системи загальної середньої освіти (Наказ Міністерства освіти і науки України № 319, 2008). Кваліфікаційна атестація проводиться відповідно до Положення про порядок кваліфікаційної атестації та присвоєння кваліфікації особам, які здобувають професійно-технічну освіту (Наказ Міністерства праці та соціальної політики України та Міністерства освіти України № 201/469, 1998).

Поряд з формальною освітою важливу роль відіграє неформальна фахова підготовка. Як указується в Законі України «Про освіту», *неформальна освіта* «здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій» (Закон України «Про освіту», 2017).

В сучасних умовах неформальна освіта набуває все більшого поширення. Така освіта сприяє розвитку соціально-економічної сфери

суспільства шляхом задоволення культурно-освітніх потреб різних категорій населення та адаптації фахових і ключових компетентностей робітників до вимог ринку праці.

Науковці стверджують, що сьогодні фаховий і особистісний розвиток вже не можна ототожнювати лише з традиційним навчанням у закладах освіти. У кожній країні світу склалася широка мережа різних форм соціально-професійної підготовки, яка не входить до офіційної освітньої системи, що керується та контролюється певним центральним органом влади. Навчальні ресурси (фінансові, матеріальні, людські) в сучасній освіті формуються не лише з державних, але й з інших, альтернативних джерел. Розвитку неформальної освіти сприяють такі світові організації, як ЮНЕСКО, ООН, Рада Європи, Європейський Союз тощо. Саме тому неформальна освіта широко реалізується в країнах Європи та сприймається європейськими роботодавцями на рівні з формальною освітою.

Інформальна освіта (або самоосвіта) у тексті Закону України «Про освіту» визначається як «освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям» (Закон України «Про освіту», 2017). У термінологічному словнику освіти дорослих (Лук'янова & Аніщенко, 2014) інформальна освіта визначається як «неофіційна, самоорганізована (самоосвіта), індивідуальна пізнавальна діяльність (життєвий, соціальний досвід); неорганізоване опанування інформації, що зазвичай не має цілеспрямованості. Здійснюється, зокрема, через самоосвіту, відвідування бібліотек, театрів, музеїв, під час подорожей, у ході спілкування з друзями. Як соціально-побутова, неструктурована освіта може відбуватися у сім'ї, суспільстві, у процесі виконання роботи, що становить найбільш поширену форму навчання на робочому місці».

Визнання результатів неформального та/або інформального навчання є одним з інструментів формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів професійної та фахової передвищої освіти. Порядок визнання у професійній та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти, встановлюється Законом України «Про професійну освіту» (2025, ст. 5, ст. 8), Законом України «Про фахову передвищу освіту» (2019, ст. 5, ст. 81), а також Порядком визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом

неформальної та/або інформальної освіти (Наказ Міністерства освіти і науки України № 130, 2022).

Для забезпечення проведення процедур визнання результатів неформальної та/або інформальної освіти заклад освіти має: розробити власний порядок визнання результатів навчання, здобутих в умовах неформальної та інформальної освіти; сформулювати організаційні аспекти процедур визнання; уповноважити на виконання процедур визнання відповідні структурні підрозділи; призначити уповноважених осіб та визначити форми, методи і критерії оцінювання.

Висновок. Формальна, неформальна та інформальна освіта є важливими елементами безперервної освіти в нашій країні, що органічно доповнюють одна одну і забезпечують задоволення освітніх потреб громадян протягом життя. Реалізація альтернативних форм фахової підготовки та особистісного розвитку людей різного віку відповідають концепції моделі європейської освіти, що розкривається у висновках Лісабонського саміту з освітньої політики ЄС, відображених в «Меморандумі безперервної освіти Європейського Союзу» 2000 р. (Commission of the European Communities, Brussels, 30.10.2000). В тексті документу зазначається, що навчання впродовж життя є основою Європейської стратегії зайнятості, всебічною навчальною діяльністю на постійній основі з метою поліпшення знань, навичок та професійних компетентностей; наголошується, що успішний перехід до економіки і суспільства, заснованого на знаннях, повинен супроводжуватися процесом безперервної освіти, яка ґрунтується на шести базових принципах: 1) нові базові знання та навички для всіх; 2) збільшення інвестицій у людські ресурси; 3) інноваційні методики викладання та навчання; 4) нова система оцінювання здобутої освіти; 5) розвиток наставництва та консультування; 6) наближення освіти до помешкання.

Список посилань

Закон України «Про освіту» від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII. (2017). Відомості Верховної Ради України, № 38–39, ст. 380.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

Закон України «Про професійну освіту» від 21 серпня 2025 року № 4574-IX. (2025). Відомості Верховної Ради України.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4574-20>

Закон України «Про фахову передвищу освіту» від 06 червня 2019 року № 2745-VIII. (2019). Відомості Верховної Ради України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19>

Кабінет Міністрів України. (1999). *Порядок надання робочих місць для проходження учнями, слухачами закладів професійної (професійно-технічної) освіти виробничого навчання та виробничої практики* (Постанова № 992 від 07.06.1999). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992-99-%D0%BF>

Кабінет Міністрів України. (2021). *Порядок атестації здобувачів ступеня фахової передвищої освіти та ступенів вищої освіти на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівнях у формі єдиного державного кваліфікаційного іспиту* (Постанова № 497 від 19.05.2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/497-2021-%D0%BF>

Кабінет Міністрів України. (2021). *Порядок присвоєння та підтвердження професійних кваліфікацій кваліфікаційними центрами* (Постанова № 956 від 15.09.2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/956-2021-%D0%BF>

Лук'янова, Л. Б., & Аніщенко, О. В. (2014). *Освіта дорослих: короткий термінологічний словник*. Видавець ПП Лисенко М. М. <https://surl.li/ydaghb>

Міністерство освіти і науки України. (2023). *Положення про практичну підготовку здобувачів фахової передвищої освіти* (Наказ № 510 від 02.05.2023). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1055-23#Text>

Міністерство освіти і науки України. (2023). *Типове положення про організацію освітнього процесу в закладах фахової передвищої освіти* (Наказ № 510 від 02.05.2023). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1054-23#Text>

Міністерство освіти України. (2006). *Положення про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах* (Наказ № 419 від 30.05.2006). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0711-06#Text>

Міністерство праці та соціальної політики України, & Міністерство освіти України. (1998). *Положення про порядок кваліфікаційної атестації та присвоєння кваліфікації особам, які здобувають професійно-технічну освіту* (Наказ № 201/469 від 31.12.1998). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0124-99#Text>